16.
27 26

DISSERTATIO PHYSICO-MEDICA INAUGURALIS,

DE

PUTREDINIS DOCTRINA AMPLISSIMI IN MEDICINA USUS,

QUAM

ANNVENTE DIVINO NUMINE,

GRATIOSÆ FACULTATIS MEDICÆ CONSENSU,

PRÆSIDE

DN. FRIDERICO HOFFMANNO
COLLEGII MEDICI SENIORE ET h. t.
DECANO,

PRO GRADU DOCTORIS

D. 25. April. An. MDCCXXII. Horis ante & poſtmeridiem conſuetis
Publico Eruditorum examini ſubmittet

GOTTLIEB BENJAMIN BERGERUS
Svidnic. Siles.

HALÆ MAGDEBURGICÆ
Typis Johannis Christiani Hilligeri, Acad. Typ.

DISSERTATIO PHYSICO-MEDICA INAUGURALIS

DE

PUTREDINIS DOCTRINA AMPLISSIMI IN MEDICINA USUS.

SI quis demonſtrationes conficere & veras ac ſolidas phænomenorum & effectuum, qui obveniunt in medicina, rationes appoſite & intelligenter reddele velit, is plures ex phyſicis veritates antea cognitas perſpectasque habere debet. Veritatem enim adhuc incognitam detegere, vel doctrinam quandam clarius explicare nemo facile poterit, niſi illud, quod quærit vel explanare inſtituit, ex veritatibus jam notis cognitisque ſcienter eruere didicerit; quandoquidem veritatis ea eſt indoles is-

que character, ut non modo mentem ad aſſenſum cogat, ſed & frugifera ſit ſeque multiplici uſu propaget, cum conveniente applicatione & connexione uberrima aliarum veritatum ſit genitrix. Uti vero quævis diſciplina ulterius excolenda ſuas ipſi congruas & reſpondentes ſupponit veritates atque principia domeſtica; ita doctrina medica, ſi in formam ſcientiæ redigi debet, non niſi veritatibus & fundamentis phyſicis jam jam detectis & publicam aſſenſionem habentibus ad ulteriorem perfectionis gradum evehitur. Dici enim vix poteſt, quam eximio uſu atque utilitate ſtudium anatomes paulo diligentius excultum, quod mechanicam corporis humani ſtructuram ejusque partium contextum pandit, neque minus paulo ſubtilior rerum phyſicarum & chymicarum per experimenta inſtituta contemplatio atque motuum ex mechanicis ſcientia incrementis artis medicæ provehendis inſerviant. Niſi enim quis hiſce diſciplinis earumque principiis atque præceptis probe imbutus ſit, is certe nunquam ſolidas, quæ intelligi & demonſtrari poſſunt, cauſas in medicina afferre, vel ſolidi quid in explicandis rebus præſtare poterit. Nam qui his deſtituti ſunt ſcientiis, illi loco demonſtrationum & veritatum nomina tantum rerum, obſcuros & confuſos terminos, qui intelligi nequeunt, in medium proferunt, atque adeo ſermonem in medicina, non vero medicinam tradidiſſe cenſendi ſunt. Qui vero ſpeculationum ſuarum fundamenta ex hypotheſibus depromunt, ii quidem melius agunt, & veritates quasdam in aprico ponunt, ſed tamen illæ tantum ſunt probabiles, cum hypotheſes omnibus phænomenis explicandis minus idoneæ ſint. Longe itaque optima eſt ea in medicina philoſophandi ratio, ubi quis ſimplicibus, claris atque jam probatis rerum principiis phyſicis, chymicis, mechanicis, vitæ, mortis, morborum, ſanitatis reſtituendæ cauſas dare atque inveſtigare conatur, & partim analy-

nalytica, partim ſynthetica methodo incedit, dum motuum in genere cauſas, leges, materiæ indolem ac vires ex ſelectis quibusdam phænomenis atque experimentis in phyſicis deducit, ex quibus deinde per ſynthesin motuum microcoſmicorum cauſas, leges, ſanguinis & humorum indolem, conſtitutiones & vires tradit & derivat. Quam vero inſignem uſum atque eximiam utilitatem veritates in phyſicis ac chymicis jam cognitæ in rebus medicis explicandis præſtent, exemplo putredinis ſpecimine hoc inaugurali fuſius oſtendere atque demonſtrare allaborabimus, cui utiliſſimo labori ut divinum Numen gratiam ſuam adſpiret, illud eſt, quod ſubmiſſis precibus flagitamus.

§. I.

Cum itaque nobis conſtitutum ſit, quam eximium doctrina de putredine in medicina habeat uſum, & quam ſcitu hæc ipſa neceſſaria ſit omnibus, qui hac in arte proficere velint, pluribus argumentis paulo plenius atque uberius tradere, primo omnium conſultum nobis viſum fuit, putredinis indolem, cauſas & effectus ex ipſis phyſicis & chymicis fontibus paulo altius accerſere, ut poſtea hujus doctrinæ utilitas in applicatione rerum, quæ ad medicum ſpectant uſum, eo clarius innoteſcat. Ordiemur vero ab ejus non tam nominali, quam reali definitione, eo quod omnes rerum definitiones ejus indolis atque uſus ſint, ut ceu principia demonſtrationum conſiderari debeant. Corporis igitur putredo nihil aliud eſt, quam intima partium, ex quibus mixtum corpus conſtat, ex unione & nexu ſuo diſſolutio cum fœtido & volatili halitu juncta, totam mixti craſin, proprietates & vires immutans.

§. II.

Corporum diſſolutio rectiſſime in ſuperficialem & intimam ſive radicalem diſtinguitur: In illa tantum corpus in

tenuiſſimas partes, ex quibus aggregatum eſt, dividitur atque diſcerpitur, quarum ſingulæ adhuc ſuam indolem atque virtutem, nec non proprias & ſpecificas qualitates ac vires retinent. Exemplo poterit eſſe ſolutio auri cum aqua regis adornata, in qua etiamſi aurum in ſtupendæ exiguitatis particulas ſeu atomos fuerit reſolutum, quod exinde patet, dum ejus aliquot guttæ integram libram ſpiritus vini alio ſapore imbuere poſſunt, tamen ex præcipitatione, quæ fit cum ſale quodam ſive lixivioſo, ſive volatili, corpuſcula hæc auri naturam perfecte in ſe retinuiſſe apparet. Intima vero & radicalis ſolutio ea habetur, qua partes corporis e nexu, & ſitu ſuo dimoventur, atque arctiſſima mixtione, a qua eſſentia & ſpecifica corporum differentia dependet, penitus exſolvuntur, ut in aliam prorſus texturam & habitum transformatæ, novas plane qualitates atque vires induant. Atque ejusmodi intimæ ſolutionis exemplum ſolutio ciborum in ventriculo & inteſtinorum canale exhibet, in quo a ſubtiliſſimo illo menſtruo univerſali microcoſmico ſalivali, & caloris animalis influxu intima alimentorum mixtio & textura ita diſſolvitur atque deſtruitur, ut ſapore, odore, colore, conſiſtentia & cæteris omnibus qualitatibus ablatis novus chylus & fœculentiæ alvo eliminandæ exſurgant. Pariter intimæ ſolutionis exemplum conſpicimus in fermentatione vegetabilium, dum dulces uvarum & fructuum horæorum ſucci beneficio fermentationis dulcem & temperatam ſuam naturam plane deponunt, & in liquorem acido-ſpirituoſum ſive vinoſum inebriantem immutantur. Ad hanc itaque ſolutionis intimæ claſſem referri etiam debet putredo, cujus natura & effectus in eo conſiſtit, ut corporis mixtionem & ab hac dependenten formam, qualitates atque vires plane extinguat.

§. III

§. III.

Cauſa hujus diſſolutionis intimæ tam fermentativæ, quam putridæ, eſt motus inteſtinus partium humidarum & copioſus materiæ agitatiſſimæ calidæ influxus. Nam ſicuti nulla unquam poteſt fieri ſine humido corporis ſolidi ſolutio, ita etiam ſine aqua, quæ primum humidum eſt, nec fermentatio, nec putredo perficitur. Eſt enim aqua univerſale menſtruum, quod non modo poris corporum ſeſe altius inſinuat, ſed etiam, quia ejus partes in continuo inteſtino motu conſtitutæ ſunt, eorum partes, quæ variis modis mixtæ & unitæ ſunt, disjungere, & de loco ac ſitu ſuo deturbare poteſt. Multo vero felicius id præſtat, ubi a calore adjuvatur, qui non niſi rapidior materiæ æthereæ coeleſtis motus eſt, magna potentia expanſiva, a centro ad circumferentiam propellente, potentia inſtructus. Humidum itaque in materiam fermenteſcibilem & putreſcibilem dum agit, partes tam ſalinas, quam ſulphureas & terreas reſolvit, in ſe recipit, easque in ſimilem fluiditatis motum abripit.

§. IV.

Ut ut vero fermentatio & putrefactio in eo conveniant, quod utraque a motu inteſtino humidi & calidi elementi fiat, tamen differens valde eſt earum effectus. Nam fermentatione ſpiritus ſulphureus inflammabilis, putrefactione vero ſpiritus urinoſus volatilis producitur, & inde fit, quod putredo ſemper fœtorem comitem habeat. Deinde notandum eſt, animalium ſuccos nullam admittere fermentationem, neque ex iis ſpiritum inflammabilem vinoſum præparari poſſe, cum vegetabilia hac ſola gaudeant prærogativa, quæ tamen non ſecus ac animantia putredinem concipiunt. Ratio vero, cur animantia eorumque partes tantummodo putreſcant, nunquam vero ex iis per fermentationem elici inflammabilis ſpiritus poſſit, unice in vegetabilium differente

ab

ab animantibus mixtione quærenda eſt: quandoquidem hæc in ſuam mixtionem præter oleum etiam acidum admittunt, quod etiam ex iis deſtillatione elicitur, cum in animantibus tale non reperire liceat, utpote quæ magis oleo & terra ſubtiliori volatili, quæ igne ſalſedinem induit, fœta ſunt. In fermentatione itaque vegetabilium a motu inteſtino calido primo ſolvitur acidum tartareum, quod dum deinde in partes ſulphureas & oleoſas incipit agere, non modo mutua hac actione & reactione effervescentia concitatur, ſed & copioſus penetrans vapor exſurgit atque in auras fertur, & denique mutua combinatione partium acidarum & oleoſarum acido-ſpirituoſus ſive vinoſus liquor emergit. In putrefactione vero, ubi acidum deficit, principium oleoſum & ſulphureum una cum ſalino volatili ſtatim abripitur, neque ab acido figitur aut corrigitur, ſed libere cum tetro fœtore avolat inque auras difflatur; utpote experimentis chymicis certo conſtat, fœtorem ab oleoſo ſulphureo principio & ſale volatili proficiſci. Clariſſimum exemplum habemus in ſulphure minerali, quod inodorum eſt, ſi vero igne cum ſale lixivioſo funditur, ingratum accipit odorem. Eodem modo ſi ſulphur minerale cum calce viva & ſale ammoniaco deſtillatur, ſpiritus perpetuo fumans elicitur. Quod ſi itaque ſal volatile oleoſum fœtidum ex animantibus elicere velimus, opus eſt, ut ea vel putrefactioni ſubjiciamus, vel igne fortiori, ut comburantur, tractemus, ita & oleoſæ & volatiles partes a contextu aliarum partium, in quibus irretitæ hærebant, liberantur.

§. V.

Diximus in ſuperioribus, humidum & calidum eſſe præcipua motus diſſolutorii in putrefactione & fermentatione inſtrumenta, adeo, ut abſque illis neutra harum perfici queat. Ex hiſce jam ſequitur, corpus in putre-

putredinem alias valde proclive, non meliori ratione ab ea defendi ſalvumque & integrum ſervari poſſe, ac ſi humiditatem & calorem removeamus. Qua de cauſa etiam fit, ut corpora probe exſiccata nunquam putredini & corruptioni ſubjecta conſpicere liceat. Carnes ſuillæ & bovinæ, per fumi halitus & aëris flatum exſiccatæ, non facile putreſcunt: quod ſi vero maceratione in aqua humiditatem recipiunt, ſub calido mox aëre facile ruunt in putredinem. Frigoris quoque ea eſt peculiaris indoles, ut corpora tueatur a putrefactione, idque non alia ratione efficit, quam quod motu quodum rectilineo partes premat & arctiſſime inter ſe conjungat, ut e ſitu ſuo non facile poſſint dimoveri, cum potius calor id habeat, ut motu vorticoſo & circa axem poros ampliet, expandat, & partes a centro ad circumferentiam propellat.

§. VI.

Cum vero humiditatis abſumtio varia ratione poſſit perfici; hinc etiam varii modi dantur conſervationis corporum a putredine. Ita conſtat experientia, rectificatiſſimum vini ſpiritum conſervandis corporibus maxime eſſe idoneum, ſi in eo detinentur, & quidem ob hanc rationem, quia videlicet humiditatem, quæ vegetabilibus & animantibus ineſt, ex eorum interioribus poris & partibus prompte imbibit & abſorbet, hinc etiam corpora antea mollia indureſcunt; felicius vero res ſuccedit, ſi aliquot vicibus novus ſpiritus dephlegmatus affundatur. Et utut per olea deſtillata & per balſama liquida corporum balſamatio, ſive a putredine conſervatio, adornari queat, tamen iis omnibus rectificatiſſimus ſpiritus longe multumque anteferendus eſt, eo quod penetrantioris ſit naturæ, atque in intima corporum facilius, quam corpus reſinoſum balſamicum, ſeſe inſinuet.

§. VII.

Præterea alius adhuc datur modus, corpus a ſitu & corruptione præſervandi, nimirum per ſalia, inter quæ maxime eminent ſal commune & alumen, quæ egregie etiam humidum recipiunt, quo abſumto fibræ carneæ duriores redduntur. Hæc ſalia quo magis ſunt pura & exſiccata, eo felicius hunc præſtant effectum. Et quoniam alumen ſimul propter copioſas particulas terreſtres conſtringentem facultatem obtinet, qua partes inter ſe invicem firmius uniuntur & connectuntur; hinc beneficio lixivii, ex alumine & ſale communi præparati, omnia humani corporis viſcera per plures annos integra conſervari poſſunt

§. VIII.

Notandum eſt, humida corruptibilia, ubi continuo agitantur motu, non facile in putredinem abire, ſi vero ſtagnant & putreſcunt, uti videmus in aquis paludoſis, ea facillime corruptionem admittere. Etenim calor & humiditas continuo in particulas quieſcentes dum agunt easque afficiunt, facilius earum mixtionem diſſolvunt ac deſtruunt, ac ſi locum & ſitum ſuum perpetuo demutant, ubi actio & mutatio caloris magis eſt tranſitoria, contra in quieſcentibus magis ea conſtans & permanens eſt. Videmus etiam vegetabilia humiditate imbuta atque in ingentem molem atque acervum congeſta, longe facilius incaleſcere inque putredinem abire, cum contra, ſi ſparſa jacent, a putredine immunia maneant. Cujus rei rationem hanc ſubeſſe putamus; ſi in acervum collecta fuerunt, effluvia a motu humidi & inteſtini calidi excitata in liberum aerem evehi & exſpirare nequeunt, ſed coercita & concluſa & in ſe quaſi redeuntia, motum inteſtinum putredinoſum accelerant, tantum abeſt, ut eum imminuant. Nihil vero magis corruptionem a rebus corruptibilibus arcet & incipientem aufert ac diſſipat, quam liberioris aeris, præſertim ſicci & frigidi, afflatus

flatus ac tranſitus. Denique & illud obſervatione perquam dignum eſt, quod putredo incipiens ſe valde multiplicet ac ſubito ſe diſſeminet ac diffundat; agit enim inſtar ſeminii ſeu fermenti, quod in ſimilem putredinoſum motum congeneres & vicinas maxime partes cito abripit: quemadmodum id clare videmus in rebus fermenteſcibilibus, ubi parum fermenti maſſæ farinaceæ vel vegetabilium ſuccis additum, eos mox in ſimilem fermentationis motum conjicit.

§. IX.

Evoluta ſic paulo clarius ex fontibus phyſico-medicis putredinis natura, geneſi atque effectu, longe facilius jam erit hæc, quæ jam diximus, in corpore noſtro ad uſum medicum applicare, in quo illud ſingulare & plane mirabile occurrit explicandum, quare animantium corpora inque iis contenti ſucci, in ſe & ſua natura putredini concipiendæ admodum apti, humido & calore ſemper præſente, quam diu homo vivus eſt, eam non ſubeant, ſed integra ac ſalva & a corruptione immunia perſiſtant, cum tamen ſtatim poſt mortem celeriter in putredinem ruant. Atque in eo conſervationis vitalis ratio maxime poſita eſt, cujus cauſam utique paulo exquiſitius inveſtigare diligentis ac ſciſcitabundi medici eſt. Falluntur ii quam maxime, qui in ſpiritu aut balſamo quodam vitali & calido innato hujus admirandæ conſervationis cauſam quærunt. Quandoquidem pro veris cauſis hic tantummodo allegantur termini, qui rem nullam ſignificant, & hinc quoque nihil explicant. Falluntur etiam, qui ſale & ſulphure, quod vitalibus ineſt ſuccis, id conſervationis negotium confici autumant. Indubia namque & plane infallibili conſtat experientia, neque ſalina, neque ſpirituoſa, neque medicamenta balſamica, copioſius etiam in corpus humanum aſſumta, tantum valere, ut avertere poſſint putredinem, ad quam promovendam non parum conferunt. Videmus

demus enim corpora ſcorbuticorum, quorum ſucci ſalinis & ſulphureis partibus abundant, facillime in corruptionem ſphaceloſam incidere; quapropter utique hujus durationis vitalis aliæ afferendæ & inveſtigandæ ſunt cauſæ. Jam vero obſervamus, ſanguinis & humorum valde corruptibilium maſſam, quamdiu perenni ac jugi progreſſivo motu ac circuitu per compagem corporis mere vaſculoſam circumvolvitur, a corruptione eſſe immunem; quamprimum autem hi ipſi humores, extra motum & circulum poſiti, in partibus ſolidis quieſcunt aut ſubſiſtunt, paratam ipſis eſſe putredinem, quæ mox ſeſe diffundit, atque ad vicinas partes adhuc ſinceras ſerpens, iisdem mortem & ſphacelum inducit. Et quandocunque etiam ipſe ſanguinis circuitus penitus ſufflaminatur ac tollitur, quod fit in morte, e veſtigio ſequitur putredo, ceu mortis indivulſa comes ac pediſſequa, niſi a frigore vel cauſa alia externa violenter arceatur.

§. X.

Ex hiſce apparet, ſolum ſanguinis itum ac reditum eſſe præſtantiſſimum illud balſamum, quod corpora animantium a corruptione defendit atque tuetur, quo motu ſalvo atque integro corpus omnes putredinis injurias eludit. Id vero maxime omnium inquirendum venit, utrum hic ſanguinis fluxus ac refluxus ſolo progreſſivo motu id perficiat, an potius aliæ cauſæ cum hoc motu in circulum eunte ad hunc effectum præſtandum conſpirent, quod vero videtur maxime conſentaneum. Nam per continuum & perennem illum ſanguinis circulum & progreſſum motus partium, quæ ſanguinis mixtionem conſtituunt, inteſtinus calidus, qui diſſolutoriæ eſt naturæ, valde increſcit, & ſanguinem ac ſuccos temperatos non modo conſumit, ſed & ſenſim paulatimque in ſalſos ſulphureos & excrementitios convertit. Ex

quo

quo patet, illum ipſum progreſſivum motum ad deſtructionem potius, quam conſervationem ſanguineæ mixturæ, tendere, id quod clariſſime intenſior in febribus æſtus teſtatur, ubi ob velociorem ſanguinis motum major fit inteſtina partium agitatio & major accenditur calor, qui & corpus & ejus ſuccos atque vires non modo conſumit & deſtruit, ſed & eos in copioſas excrementitias partes, quæ partim per cutim, partim per urinam & alvum foras debent proſcribi, reſolvit. Accedit & illud, quod cum aere, eſculentis & potulentis plures a mixtura ſanguinis alienæ & in corruptionem pronæ partes in ſuccos vitales ſubinde irrepant, quæ intus ſi retineantur, non poſſunt non ex ſua natura mixtionem ſanguinis nativam & benignam turbare & deſtruere. Inſuper ſub ipſo etiam vitali actu & motu perpetuo corruptibiles aptasque ad putredinem inducendam materias in ſanguine generari animadvertimus. Quare ipſa ratio dictitat, quod hæ partes vitæ infenſæ, ne damnum mixturæ ſanguineæ inferant, continuo ſeparari, ſecerni & e corporis ſphæra eliminari debeant. Et inde quoque eſt, quod naturæ benignitas in artificioſiſſima animantium ſtructura tot innumera efformavit ſecretoria & excretoria organa, quorum ope non modo fixioris, ſed & mobilioris & agilioris naturæ, & ſalſæ ſulphureæ aqueæ & aereæ indolis excrementa continuo & non interrupto actu a ſanguine & humoribus vitalibus ſequeſtrentur. Quem in finem conditum eſt a natura vaſtum illud viſcus, hepar, quod in ſecernendis ſcoriis ſulphureis aduſtis ſalinis & ſeroſis partibus nunquam non occupatum eſt. Tum innumerabiles hinc inde in corpore glandulæ conglomeratæ extant, quæ ex infinite parvis tubulis coagmentatæ laticem ſubtiliorem valde fermenteſcibilem ſalivalis naturæ continuo ſecernunt, qui officio ſuo defunctus e corpore eliminatur. Cutis tota tubuloſa & poroſa eſt univerſale & publicum quaſi emunctorium, quo

ſeroſæ & ſulphureo - ſalſæ ſub humoris ſpecie excrementitiæ partes foras proſcribuntur. Renes ſeri ſalſi ſulphurei craſſioris colatoria ſunt, ac per inteſtina craſſa fœculentæ ſordes & alvi purgamenta vacuantur.

§. XI,

Verum enim vero ad mixtionem humorum vitalium conſervandam, non ſola ſufficit perpetua partium inutilium ſeparatio, ſed opus eſt alio adhuc ad vitam & ſanitatem tuendam præſidio, de quo altum apud autores noſtri ævi eſt ſilentium, idque in nova ſuccorum blandorum & temperie gaudentium acceſſione poſitum eſt, qui in locum eorum, qui corrupti ſeceſſerunt e corpore, ſurrogari & ſubſtitui debent. Ex quo apertiſſime videmus cauſam, quare homines & animantia, ne putredinem intus concipiant, atque ut vitam tueantur, alimenta ſemper aſſumere debeant, ex quibus rurſus boni nutriendisque viribus apti, temperati dulces, ſucci, quales ſunt chyloſi lactei, generentur. Sine enim eorum acceſſione & novo affluxu vita & vires diu durare nequeunt. Igitur vita conſervatur, & mortifera putredo a corporibus animantium per aſſumta & excreta, per ingeſta & egeſta optime avertitur. Ubi in genere notari velim, in adultis, & quæ non amplius indigent auctione, corporibus excretiones æquales eſſe debere ingeſtis, ſi proſpera & æquabili valetudine gaudere velint.

§. XII.

Firmum itaque & inconcuſſam ſanitatis fundamentum, in eo conſiſtens, quod omnis materia corruptioni proxima & quæ corpori interitum & deſtructionem minatur, continuo removenda ſit, plura eaque utiliſſima corollaria & theoremata in medicum & practicum uſum nobis ſuppeditat. Primo jam ex hiſce jam allatis veritatibus mortis &, quæ eum ſequitur, putredinis, vitæ inſenſiſſimæ rationem formalem & pro-

ximam

ximam cauſam elicere poſſumus, quæ eſt deſtructus ſanguinis motus & progreſſus indeque enata putredo & corruptio, quæ plerumque eſt cauſa totius circuli deſtructi atque ipſius mortis: quandoquidem frequenti & paulo attentiori corporum, morbis ſive acutis, ſive chronicis defunctorum, diſſectione conſtat, manifeſtam ſemper & conſpicuam mortis cauſam reperiri, dum vel viſcus aut pars nobilis interna, vel etiam plures partes, per vim morbi ab extravaſato vel ſtagnante humore corruptæ & putredine vel ſphacelo tactæ, apparent. Frequentiſſime vero accidit, ut in iis, qui ſubita morte extincti ſunt, vel morbis gravibus chronicis, difficilioris paulo cognitionis, perierunt, ex variis fibris & membranis concreta corpora, quæ medici polypos nominant, intra majora vaſa & potiſſimum cordis ventriculos vel etiam duræ matris ſinus reperiantur, quæ liberum ſanguinis iter impediendo turbandoque vitam tollunt.

§. XIII.

Quum itaque præcipuum medici officium in eo verſetur, ut vitam longam præſtet, corporis ſervet integritatem, ac denique mortem præmaturam & morbos ad eam ducentes avertere quærat, non aliter certe id fieri poteſt, quam ut putredinem & corruptionem a partibus internis & externis arceat. Hoc vero non meliori modo ipſi perficere licet, ac ſi omne ſuum conſilium & operam eo dirigat, ut ſanguinis circulum liberum per univerſi corporis tubuloſam ſtructuram conſervet, omniaque impedimenta huic motui contraria removeat, ita feliciſſime fine ac ſcopo ſuo fruetur.

§. XIV.

Plura vero ſunt, quæ liberum hunc ſanguinis progresſum pervertendi atque impediendi potentia valent: quorum in numero præcipuum locum tenet nimia ſanguinis & humorum abundantia, quæ vi multum reſiſtente nimiaque ex-

panſione

panſione elaterem fibrarum cordis ejusque auricularum infringit atque minuit, ut valde tarda & ſegnis fiat progreſſio, ex qua tandem, niſi cito ſuccurramus, humorum ſtagnationes, viſcerum infarctus, obſtructiones, indurationes, humorum extravaſationes, & partium corruptelæ putredinoſæ vel apoſtematicæ prodeunt. Hac tarda ſanguinis & humorum progreſſione excretiones imminuuntur, præſertim ea, quæ fit perſpiratione, & maxime humorum bilioſorum, qui magna in quantitate quotidie ſecernuntur in hepatis tubulis, unde ingens cacochymiæ, ſive varii generis impuritatum in ſanguine fit proventus.

§. XV.

Quam infeſta vero eſt conſervationi noſtræ vitali plethora, tam frequens & familiare eſt vitium, inque primis iis, qui ſpongioſo habitu præditi tranquille & laute vivunt & dulci fruuntur otio & quiete; maxime vero omnium fœminæ præ viris plus ſanguinis colligunt, quam ad nutritionem & vitam neceſſarius eſt. Igitur ne exuberans illa ſanguinis & humorum copia ſanitatem lædat, vel vitæ periculum minetur, ſapientiſſimo ſtructuræ machinæ noſtræ artificio factum eſt, ut a ſtagnatione & copia humorum talis præter naturam & ordinem motuum fiat in vaſis & partibus nervoſis diſpoſitio, cujus beneficio natura ab infenſa ſanguinis redundantia ſe liberat, ordinario in tenera ætate per nares, in fœminis per uterum, in viris per ani venas certis & ſtatis periodis ſuperfluum, quod in vitio eſt, evacuando. Quandocunque itaque ſolennes & ſalutares ejusmodi minuendæ ſanguinis plenitudini dicatæ excretiones variis de cauſis deficiunt, minuuntur vel cum violentia quadam cohibentur, ilias malorum exoritur, ita ut niſi cito ſuccurras, corpus omnis generis morbis tam acutis, quam chronicis pateat, quod in *Tom. II. Medicinæ ration.* Dn. Præſes fuſius ad liquidum perduxit. Vidimus non ſemel fœmina

nas ſanguine abundantes, ex cohibito per terrorem menſium fluxu, accedente refrigeratione, vel validiori purgante admiſſo, brevi tempore ex ſphaceloſa partium corruptione extinctas, ubi ſtatim poſt mortem totum corpus intumuit, fœdiſſima putredine cum magnis veſicis hinc inde coorientibus correptum.

§. XVI.

Ecquis itaque ex his, quæ jam a nobis dicta ſunt, non intelligit, a ſola ſanguinis benigni abundantia putredinem & mortem generari poſſe; ad quam avertendam non convenientius eſt auxilium, quam ſanguinis miſſio, vel excretionum conſuetarum ſanguinearum reſtitutio, vel ſi quis venæ ſectionibus non ſit adſuetus, vel ab iis natura abhorreat, & talem agat vitam, talique victu fruatur, qui nimiæ copiæ ſanguinis ingenerandæ convenit, natura vero in excretionibus otioſa vel iners ſit, vel plane deficiat, hunc oportet alio modo tractare ipſique proſpicere, ne in gravem vel etiam lethalem a putredine oriundum morbum incidat. Ea enim, quæ nimiam ſanguinis & humorum copiam detrahunt, pro ratione circumſtantiarum, adhibenda ſunt, cujus generis ſunt labor & exercitatio corporis, abſtinentia, cibus & potus tenuis, balneum, laxantia, infuſa theiformia, & decens aquarum mineralium, ut thermarum & acidularum, uſus.

§. XVII.

Quæſtio jam incidit, num etiam ex inopia & defectu ſanguinis putredo lethifera in corpore humano ejusque partibus ſubnaſci poſſit? Equidem diverſi generis cauſas diverſos & diſſimiles effectus producere debere, judicandum videtur; attamen in negotio vitali cauſas morbi contrarias in eundem effectum & generationem unius morbi conſpirare poſſe, variis exemplis confirmare poſſemus; ſed ſatis jam nobis erit hoc loco demonſtrare, quomodo nimia ſanguinis abundantia & nimia ejus etiam inopia corruptionem

lethiferam humoribus partibusque ſolidis inferre poſſit. Diximus ſupra, ſanguinem luxuriantem facillime in vaſis ſtagnare & facile quoque impurum reddi, ob imminutas ab eadem plethora ſecretiones & excretiones, quæ ſanguinem a ſordibus impuris & inquinamentis in corruptionem pronis liberant & tuentur. Idem pariter fit a ſanguinis boni defectu; nam quemadmodum ab ejus naturali & convenienti quantitate omnis generis tubuli aperti ſervantur: ita ab ejus deficientia concidunt, coeunt, anguſtantur, vel tandem penitus occluduntur, hinc nec benigni alibiles ſucci ad ſolidas partes accedere, neque ſufficiens copia fluidi mobiliſſimi in cerebro generari poteſt, unde vires ingens capiunt decrementum. Accedit & illud, quod impulſus ſanguinis a corde & arteriis earumque debita diaſtole, qualis obſervatur in pulſu, a ſufficienti quantitate ſanguinis proficiſcatur, ſub cujus defectu non poteſt aliter fieri, quam ut pulſus valde fiat debilis & languidus, ipſeque ſanguis per vaſa minima capillaria viſcerum non debite propellatur, ſed hinc inde in viſceribus, ut ſunt pulmones, lien, hepar, ſubſiſtat, unde corruptiones, cachexiæ, febres lentæ & hecticæ ſequuntur. Non vero expeditior via ad putredinem & ex ea oriundos morbos eſt, ac ſi viribus per immodicas ſanguinis profuſiones, per gravem antecedentem morbum, aut diuturnos animi affectus, triſtitiam, vel etiam famem, conſumtis, homines nimia voracitate & avidiſſime ciborum copiam ingerunt, qui cum nec poſſint a natura corporis valde languida ſatis recte digeri & utile ab inutili ſecerni, ingens non ſolum fit vitioſorum humorum in prima regione proluvies, ſed & valde impuris & corruptibilibus ſuccis vaſa ob impeditas excretiones replentur, atque ad febres malignas putridas, vel etiam hecticas lentas, magna fit diſpoſitio. Obſervatione certa & indubia conſtat, morbos perniciales illos caſtrenſes, febres nempe malignas petechiales, morbum Hungaricum,

ricum, diarrhœam atque dyſenteriam mali moris autumnali maxime tempore, & quando caſtra relinquere cœperunt, graviſſime militiæ deditos affligere, & longe lateque infeſto contagio ſerpere. Cujus rei non alia ſubeſt cauſa, quam quod æſtate ſub diurno calore & nocturno frigore & continuis fatigationibus, vigiliis, fame etiam vel corruptis eſculentis & potulentis & vires & bonum ſanguinem amiſerint, & hujus loco venas & primas vias multis corruptis ſuccis confertas habeant, qui ad putredinem ſubeundam ſunt faciles, atque in febribus acutis lethalem ut plurimum ſphacelum partibus internis imprimunt. Expoſita ſic horum, qui malignitate infeſti ſunt, morborum cauſa, quæ eſt ſuccorum & ſanguinis benigni defectus, & ex eo contractus perquam facilis ad putredinem tranſitus, quisque exercitatior & intelligens medicus clare & evidenter jam perſpicit, nihil periculoſius eſſe, quam ex morbis vel aliis de cauſis imbecillia corpora, quæ juxta Celſi effatum morbis prutridis patent, nimia ciborum, præſertim qui mali ſucci ſunt, copia replere; ſed præſtat tali in caſu ſenſim paulatimque abſumtum ſanguinem reparare, & cruditates inde evenientes vel per regionem alvinam, vel per cutim clementer evacuantibus educere, & inſuper digeſtionis negotium ſecundare, ſtomachi vim temperatis roborantibus & ſtomachicis acuendo & corroborando, qua methodo longe optime graves ex putredine & corruptione humorum metuendæ ægritudines præcaveri poſſunt.

§. XVIII.

Datur adhuc alius modus celerrime in ſanis etiam & integris corporibus florentis ætatis mortiferam putredinem inferendi, idque fit per ſubminiſtrata venena, præſertim ea, quæ ſunt cauſticæ indolis, quorum in numero ſunt arſenici factitii tres ſpecies, vel etiam purgantia acriora, aut emetica ex antimonio validiora. Hæc nimia doſi data, niſi cito convenientibus auxiliis violentiſſima eorum operatio impediatur, brevi tem-

vi tempore per truculentiſſimos partium nervoſarum ſpaſmos & in partibus nobilioribus putredinem enecant. Cadaveribus diſſectis ſtatim ſphaceloſæ maculæ in ventriculo & inteſtinis cum teterrimo fœtore oculis ſeſe offerunt, utpote hujus generis venena vehementiſſime partes nerveas & vaſa ventriculi conſtringendo, inflammationes in ſphacelum abeuntes producunt, qui eo infeſtior vitæ eſt, quo plus nerveo-membranoſas partes obſidet, ut ſunt ventriculus & inteſtina, quæ cum ſyſtemate partium, quæ exquiſitiſſima ſenſatione & vivido motu inſtructæ ſunt, amicabilem habent conſenſum, ſimilesq; in motus inordinatos eas rapiunt. Id vero maxime mirandum eſt, quod valde frigida potio in corpus, calore & ſudore diffluens, ingeſta perniciosiſſima ſit & venenum æmuletur, non raro ſphacelum & mortem interdum cum celeritate quadam inferendo: & quamvis non ſemper tam funeſtus ſequatur eventus, habemus tamen aliquot exempla in promtu, ſolum frigidum potum, corpori calefacto immiſſum, mortem intuliſſe, ubi diſſectio corporis viſcera ſphaceloſa oſtendit. Ita ante aliquot annos Sereniſſimus Princeps quidam, in florentiſſima ætate conſtitutus, a vehementi corporis exercitatione totus ſudore perfuſus, duas menſuras frigidæ cereviſiæ ſimul & ſemel hauſit, inde ſummo languore, nec non anxietate præcordiorum conatuque vomendi & frequenti animi deliquio correptus, quarto die convulſionibus obiit, ubi poſt ſectionem non modo pars ventriculi ſphacelo correpta, ſed & lien & ſiniſter pulmo in fœtidiſſimam & nigerrimam, inſtar atramenti, putrilaginem reſoluta reperta fuerunt. Cum enim viſcera ex vaſorum minutiſſimorum congerie fere tota conflata ſint, quam facile locum & occaſionem dant ſtagnationibus & infarctibus ſanguinis patent; copioſo itaque accedente ad ſanguinem, ob calorem & motum valde tenuem & fluxilem, actu frigido liquore, non mirum eſt, ſi ſanguis ſtatim in coagulum denſetur, inque vaſis firmiter incluſus putreſcat. Non datur hoc in caſu præſentius auxilium, quam

ſi ma-

ſi mature & tempeſtive poſt ejusmodi grave diæteticum erratum motu, ſive equitatione, ſive vectione, exerceatur corpus, aſſumta prius ingenti quantitate potus calidi ſive theiformis ex floribus bellidis, chamomillæ vulgaris, cardui benedicti, veronicæ, ſcordii, quo infenſum illud vitæ coagulum impediatur, ſanguinisque liber circuitus per vaſa promoveatur. Videmus ex hiſce, quam ſimplicia, efficaciſſima tamen ſint ad mortem triſtiſſimam avertendam præſidia.

§. XIX.

Inter affectus, ex putredine funeſtos, morbus ſic dictus ab Hippocrate niger jure meritoque recenſeri debet, quo incidente non modo per ſuperiora humores atro colore tincti, ſed & fœtidiſſima purgamenta per alvum ſecedunt atque feruntur. Notandum hic eſt, vomitum cruentum & nigrum rarius eſſe lethalem, ſi vero ſanguis copioſior ex venis inteſtini ilei ruptis delabitur ad ſtercora inteſtini coli, ibique non ſtatim ejectus, ſed ſubſiſtens, in motum putredinoſum cum ipſis alvi excrementis abripitur, intolerabilis fœtor fit, qui brevi hominem exanimat. Nam, noſtro judicio, qui ex hoc morbo extinguuntur, non ex profuſione ſanguinis, quæ non tanta eſt ut valde debilitare, vel ipſam mortem inferre poſſit, ſed ex ſola putredine, quam ſanguis cum excrementis mixtus conſtituit, vita privantur. Siquidem fœtidiſſimus ille vapor naturæ humanæ inimiciſſimus eſt, utpote qui ob ſubtilitatem ſuam intime ad fluidum, quod membranoſas ac nervoſas partes incolit, motusque & ſenſationes gubernat, inficit, contaminat, ac penitus deſtruit, unde eſt, quod vires, quarum origo non alia niſi ſubtiliſſima & puriſſima humorum conſtitutio eſt, mox vacillare & tandem penitus deficere incipiant, quemadmodum id quoque videmus in ſphacelo & cancro exulcerato partium externarum, ubi non niſi putredo, ad intima penetrans, ſpirituum animalium agilitatem tollendo, homines jugulat.

§. XX.

Inter morbos, qui putredinem, vitæ hoſtilem, fovent & maligni vocantur, ſunt maxime peſtis & febres petechiales, quæ interdum vehementia peſtem ſuperant, licet contagio peſti inferiores, ſiquidem hi ipſi miaſmate, quod non niſi putredinoſum fermentum eſt, propagantur & cum corpore communicantur. Nam quemadmodum exigua moles maſſæ, jam jam putredine correptæ, rebus corruptibilis indolis admixta, protinus eas putredine inficit & ſeſe mirifice propagat: ita etiam tenuiſſimus ex peſte vel febre pectechiali infectis emiſſus vapor, ab aliis corporibus aeris vehiculo ſuſceptus, partim immediate per patulos oris & naſi tubulos ac poros ad ipſam ſanguinis maſſam, partim etiam cum ſaliva deglutita & alimentis ad ipſas primas vias tranſit, celerrime ſe multiplicat, & totam humorum maſſam tandem coinquinat, peſſima ſymptomata producendo. Quod vero dictorum horum morborum eſſentia & natura in putrefactione conſiſtat, id ſumma virium omnium proſtratio, pulſus valde debilis & inæqualis, carbunculorum & bubonum abſceſſus, exulcerationes fœtidiſſimæ, excrementa alvina fœtentia, & maculæ per totum corpus diſperſæ nigræ & lividæ, quæ non niſi ſphacelationis ſpecies ſunt, & corporis poſt mortem intumeſcentia ſatis abundeque indicant. Et ut ut hæc miaſmata etiam ſanos & qui temperatum ſanguinem in venis alunt, homines infeſtent, id tamen ordinario obſervare licet, quod in corporibus cacochymicis, & ubi prima regio pravis humoribus obſeſſa eſt, majorem vim atque perniciem exerceant, eo quod offendant humores jam ad putredinem & corruptionem pronos, cujus naturæ maxime ſunt ſalivales, qui facile in motum fermentativum conjiciuntur. Atque ex hiſce jam facile patebit ratio, cur peſtis maxime in pauperes graſſetur, & quare illi, qui fame premuntur & inordinato victus generi adſueti ſunt, hiſce putridis morbis quam maxime ſint obnoxii. Dyſenteria, variolæ, morbilli, purpura, ſi malignitatis ſpeciem referunt & plures ne-

cant,

cant, non aliunde eam, quam a pravis humoribus & ſuccis ad putredinem inclinantibus & corruptis atque a pravo habitu corporum, accipiunt.

§. XXI.

Evoluta ſic peſtis & malignorum morborum ac febrium natura, quæ vel in ipſa putredine, aut facili in ipſam tranſitu conſiſtit, facillimum jam erit prudenti medico, apta remedia & commodam iis utendi viam ac methodum tam ad præſervationem, quam ad curationem invenire. Nullum enim ad præſervandum tutius ac convenientius eſt auxilium, quam bona diæta & prudens vitæ regimen, ne nimia alimentorum, præſertim corruptibilium, copia ventriculus oneretur. Deinde circumſpiciendum eſt, ut ſalutares, quibus ſanguis optime depuratur, excretiones expedite fiant & rite ſeſe habeant, ita miaſma, non ſibi ſimile inveniens, vel plane nihil operatur, vel feliciorem progreſſum & exitum morbi efficit. In ipſa curatione cane pejus & angue vitanda ſunt illa, quæ motum inteſtinum ſanguinis & humorum augent, uti ſunt omnia ſic dicta alexipharmaca & calida bezoardica ac ſpirituoſa & oleoſa, quæ ad putredinem diffundendam & accelerandam plus juvant, tantum abeſt, ut eam impediant. Exulent quoque omnia alcalina, volatilia, fœtida, oleoſa, quippe quæ nonniſi putredinis producta ſunt, contra acida, quæ figendo partes oleoſas & volatiles putredini mirifice reſiſtunt, longe optima in peſte ſunt medicamenta. Quo ſpectant etiam terrea bezoardica, & quæ blande corpus in diaphoreſi conſervant, utpote cum non præſentior via ſit ad putredinem, quæ jam incepit, removendam & partes ſubtilioris & fermenteſcibilis naturæ evacuandas, quam cutis emunctorium, inter quæ primas tenent analeptica, quæ vires reſtaurant & circuitum ſanguinis promovent. Terrea vero & bezoardica id habent peculiare, ut ſanguinis mixtionem quodammodo conſervent, atque impediant, quo minus tam cito diſſolvatur.

§. XXII.

§. XXII.

Spectant etiam ad morbos malignos febres hecticæ, quæ ex putredine non tam activa, ſed lentius procedente & quaſi domeſtica & vires depaſcente naſcuntur: has ipſas ex abſceſſibus corruptis & in ſphacelum abeuntibus viſceribus, hepate, pulmonibus, ortum traxiſſe, anatome corporum his morbis defunctorum teſtatur. Et hæc partium internarum corruptela cauſa quoque eſt, quare difficilem vel plane nullam hæ febres ſanationem admittant.

§. XXIII.

Denique nec illud prætereundum eſt, quod pleræque ex acutis febres non alia ratione, quam putredine, mortem inferant: teſtantur id ſectiones ſtatim poſt mortem inſtitutæ, ubi intolerabilis fœtor, qui non niſi ex putrefactione oritur, deprehenditur, & plerumque etiam ventriculus & inteſtina vel alia viſcera nobiliora ſphacelo correpta inveniuntur. Cum vero ingenerandæ putredini & ſphacelationi internarum partium nihil magis reſiſtat, quam ſtaſin ſanguinis impedire & illius æquabilem circulum conſervare: quare omnis medentis intentio eo dirigi debet, ut ea medicamentorum genera præſcribantur, quæ ſanguinis progreſſum conſervant, vires reſtaurant, & transſpirationem promovent, quæ ſunt maxime temperatæ mixturæ bezoardicæ, quæ e. g. aquas florum acaciæ, ceraſorum nigrorum, cardui benedicti, roſarum, cinnamomi ſine vino, acetum deſtillatum, ſyrupum acetoſitatis citri, mixturam ſimplicem, cancrorum lapides, antimonium diaphoreticum, cornu cervi philoſophice præparatum, cinnabarin nativam vel vulgarem complectuntur, quarum uſui diutius inſiſtendum, neque concedendum, ut alvus diu clauſa maneat, quia putridæ ſordes, ex univerſo corpore ad inteſtinorum canalem translatæ, ibi per confermentationem pejores factæ, fomitem putredinis præbent. Hoc vero artis & conſilii eſt, ita proſpicere primarum viarum evacuationi, ne plus

plus detrimenti inferamus. Nunquam certe huic ſcopo fortiora ſtimulantia inſerviunt, ſed non niſi blande & clementer laxantia & inteſtina eluentes clyſteres adhiberi debent, idque non omni, ſed remittentis morbi tempore.

§. XXIV.

Jam oritur quæſtio pragmatica, an camphora, quæ putredini tam vehementer reſiſtit, ut etiam ad ſphacelum & gangrænam externam nihil ipſa præſtantius inveniatur, & hanc ob cauſam alexipharmacorum vocetur princeps, ad cohibendam putredinem tuto uſurpari poſſit? Nos hac de re ita ſentimus: camphora oleum quidem eſt ſubtiliſſimum, ſed coagulatum, admodum evaporabile, in eo tamen ab aliis oleis deſtillatis differt, quod hæc longe majorem æſtum ſanguini conciliant, quam camphora, quæ mox tranſpirat, cum illa ob viſcidam naturam & tenaciorem contextum diutius poris & partibus immorentur, quod experimento confirmari poteſt; nam a drachma dimidia camphoræ, in drachma una ſpiritus vini ſoluta, & interne a ſano homine ſumta, potius refrigerium in internis partibus, quam æſtus percipitur, nec pulſus intenditur vel urina rubicunda fit; ſi vero viginti guttæ olei cinnamomi vel caryophyllorum, in ſpiritu vini prius ſolutæ, aſſumuntur, notabile caloris & pulſus augmentum obſervatur. Plurimum itaque, imo ſummopere in malignis commendamus interne camphorata tam ad inflammationes, quam malignas febres ſanandas, idque non ex theoria vel vana ſpeculatione, ſed ex ſolida ratione & experientia ſuademus, quæ obſervatio in uſu omnium remediorum, quæ virtute excellunt, & efficacia inſigni pollent, merito adhibenda eſt. Nimirum ſub vigore & exacerbatione morbi, ſi cutis vel omnia excretoria ſpaſmo conſtricta ſunt, & interiora valido æſtu uruntur, præſertim ſi corpus ſimul juvenile eſt & potibus ſpirituoſis aſſuetum, ab iis abſtinere præſtat,

Commodiſſime initio uſurpantur, ſi opus eſt, per vomitum prima regione purgata, cum pulvere bezoardico cinnabarino & ad aliquot grana admixto nitro purificato cum regimine ſudorifero. Novi plurima exempla, ubi quidam maligna contagioſa febre certis indiciis videbantur correpti, qui hoc remedio mature ſemel vel bis adhibito, ſubſecuto ſudore, ex toto a malo hoc liberati ſunt. Tempore remiſſionis ſub cute madida, pulſu debili, viribus proſtratis camphora additis bezoardicis acidulis magno erit adverſus malignitatem præſidio. Urgente delirio nihil præſtatius eſt nitro, ſi modico camphoræ armatum fuerit; viribus inſuper a vehementia morbi exhauſtis, ut pene vacillare, nec ſanguini movendo ſufficere videantur, aliquot grana camphoræ, in oleo amygdalarum dulcium ſolutæ, egregie iis reſtaurandis conveniunt. Deinde in febribus, ab inflammationibus partium internarum ſubortis, camphora refracta doſi ad granum dimidium vel unum pro doſi cum nitro miſcenda & repetitis vicibus uſurpanda eſt, qualem pulverem in gravi peripnevmonia ſummo cum fructu Præſes uſurpavit.

§. XXV.

Sequitur nunc, ut paulo diligentiori id proſequamur indagine, quare ſcorbutici vel etiam ſenio confecti tam facile ex levi cauſa externa, vel etiam ſine hac, ex interno ſanguinis vitio in ſphacelum fere ſemper funeſtum prolabantur. Dicimus id fieri ob ſanguinem valde in putredinoſam corruptionem pronum atque proclivem, ſiquidem ſcorbutus eſt ſumma ſanguinis impuritas, ſive cacochymia, a copia partium ſalino ſulphurearum, quæ ob imminutas excretiones remanent & humores benignos & temperie gaudentes inquinant eorumque mixtionem deſtruunt, ſuborta. Sanguis itaque ejusmodi impuritatibus repletus quam facile labitur in putredinem, quare etiam fit, ut in ſcorbuticis ſæpius oris, faucium

vel

vel etiam aliarum partium pravæ cum ichore fœtido exulcerationes incidant, gingivarum caro tumida ſiat & putreſcat cum ſummo oris fœtore & lividis ac in cœruleum colorem vergentibus maculis, inferiores corporis partes corripientibus, quæ non niſi levioris ſphacelationis indicia ſunt. Non itaque mirum videri poterit, quare ex leviſſima cauſa ſanguis in partibus ſubſiſtens in putredinem ſphaceloſam mortiferam abeat, & cur a cauſa, ut loquuntur, interna oriens ſphacelus nullam admittat ſanationem. Etenim ſanguis in corruptionem proclivis a putredine, partem quandam jam obſidente, protinus totus inficitur, ut medicamenta etiam efficaciſſima periculum avertere nequeant. Senibus etiam & internarum & externarum partium ſphacelatio valde eſt familiaris, idque ob hanc rationem, quoniam ii cum ſcorbuticis multum habent commune, ſiquidem ob denſitatem & rigiditatem fibrarum, quas per ætatem contrahunt, omnis generis ſecretorii & excretorii tubuli anguſtantur & minorem accipiunt diametrum, unde ſecretiones laudabilium humorum, ſucci nutritii in poris partium appoſitio & ſucci fluidiſſimi in nervoſas partes influxus labaſcunt, totiusque corporis robur & partium vigor minuitur, & corpus ſiccum atque aridum fit & lento marcore contabeſcit. Cum vero etiam in hac ætate declinante ob coarctata emunctoria & excretiones imminutas ſalſæ & acidæ in primis viis accumulentur ſordes, hinc ſanguis ſenum ſalibus ſcorbuticis repletur, indeque eſt, quod pruritus, ſcabies ſicca, urina rubra, calculoſæ concretiones in renibus & veſica, tophaceæ in podagra, catarrhi, tuſſes, rhevmatiſmi, ſtranguriæ, partium exulcerationes huic ætati ſolennes & familiariſſimæ ſint. Jam apparet ratio, quare etiam cum ſcorbuticis illud commune habeant, ut eorum partes tam internæ, quam externæ ſphacelationi ſint obnoxiæ.

Vidimus a leviſſima externarum partium læſione, v. g. a veſpæ punctura, a contuſione parvi momenti, a diſciſſione clavi pedis ſphacelum in ſenibus obortum: vidimus etiam decrepitæ ætatis viros, ex dolore cardialgico, colico, a levi errato in diæta concitato, brevi mortuos, dubio procul ob nullam aliam rationem, quam quod in iis partibus, quas dolor occupavit, ſtaſis ſphaceloſa ſuborta fuerit.

§. XXVI.

Quamobrem quoniam humorum cacochymia & ſcorbutus, item ætas ſenilis tam gravibus iisque putridis & periculoſis morbis patent, ſi quis ſe immunem ab hiſce malis ſervare velit, is ab omnibus, quæ impuritatem ſanguini inferunt, ſibi cavere debet; maxime omnium vero ipſi ſenes, qui jam ſemiſcorbutici ſunt, ab omnibus iis, quæ ſcorbuto ingenerando apta ſunt, abſtinere debent, cujus generis ſunt cibi ex mari, qui non adeo congruos corpori noſtro ſuccos præbent, carnes & cibi fumo indurati, ſalſi, & omnia ex alimentis rancida, corrupta & ſemiputrida, alimenta valentioris ſucci, ut ſunt legumina, vita ſedentaria & omnis laboris expers, aer nebuloſus, frigido-humidus, gravis, aquæ graves, aſperæ vel ſemiputridæ, habitatio & dormitio in locis humidis, diuturna cura & triſtitia, excretionum conſvetarum neglectus, nimius uſus acidorum & ſpirituoſorum, quæ omnia uti nunquam utilia & imbecillioribus maxime nociva ſunt, ita quam maxime ab iis ſenes ſibi cavere debent.